

Sifrowoý lordlar

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Sifrowoý lordlar SIFROWOÝ LORDLAR



Birentek «palçy» mediýada «2024-nji ýylda näme bolar?» reportažlaryny berýär.

Biziň pop ykdysatçylarymyzyň öňümizdäki ýyl boýunça çaklamalarynyň palçylardan atýan palyndan tapawutly ýeri ýok! Meselem, düşünjeleýin derňeýji analiz ýok. Şeýle:

Dünýäde çepçi ykdysady düşünjäniň saýlama ykdysatçysyny size tanadaýyn: Ýanis Warufakis (d.1961)...

Afynyda dünýä indi. Angliýanyň Esseks uniwersitetinde bilim aldy. Kandidatlyk dissertasiýasyny Birmingem, doktorlyk dissertasiýasyny Esseks uniwersitetlerinde gorady.

Markistdu. Angliýanyň Kommunistik partiýasyna agza boldy.

Kembriž, Sidneý, Afiny uniwersitetlerinde işledi.

Saýlawlarda birem ses bermedik Yorgo Papandreunyň ykdysady geňeşçiligini etdi. Papandreunyň ykdysady wospriýatiýesiniň baş ýaşly çagaňkydan gowy däldigini aýtdy!

Çepçileriň bilelikdäki partiýasy «Syriza»-nyň lideri Aleksis Çipras onuň haýranydy, onuň halk deputaty bolmagyny isledi.

Warufakis saýlaw kampaniýasyny motosiklde geçirdi. Hemme gatlakdan ses aldy.

«Syriza» hökümeti 2015-nji ýylyň 27-nji ýanwarynda guruldy.

Warufakis Maliýe ministri boldy. Özüne tölegsiz geňeşçilik edenleriň arasynda Jeffri Saks ýaly tanymal ykdysatçylar bardy. Neoliberalizme garşy gitdiler.

Gysga wagtdan soň premýer-ministr Çipras bilen ýollaryny aýyrdy.

Çipras ÝB-ne «guşakgysdy» oýnaýyn, sizem bergimizi azaldyň» diýýärdi.

Warufakis ÝB-ne «guşakgysdy» etjek säl, bergimizi azaldyň» diýýärdi.

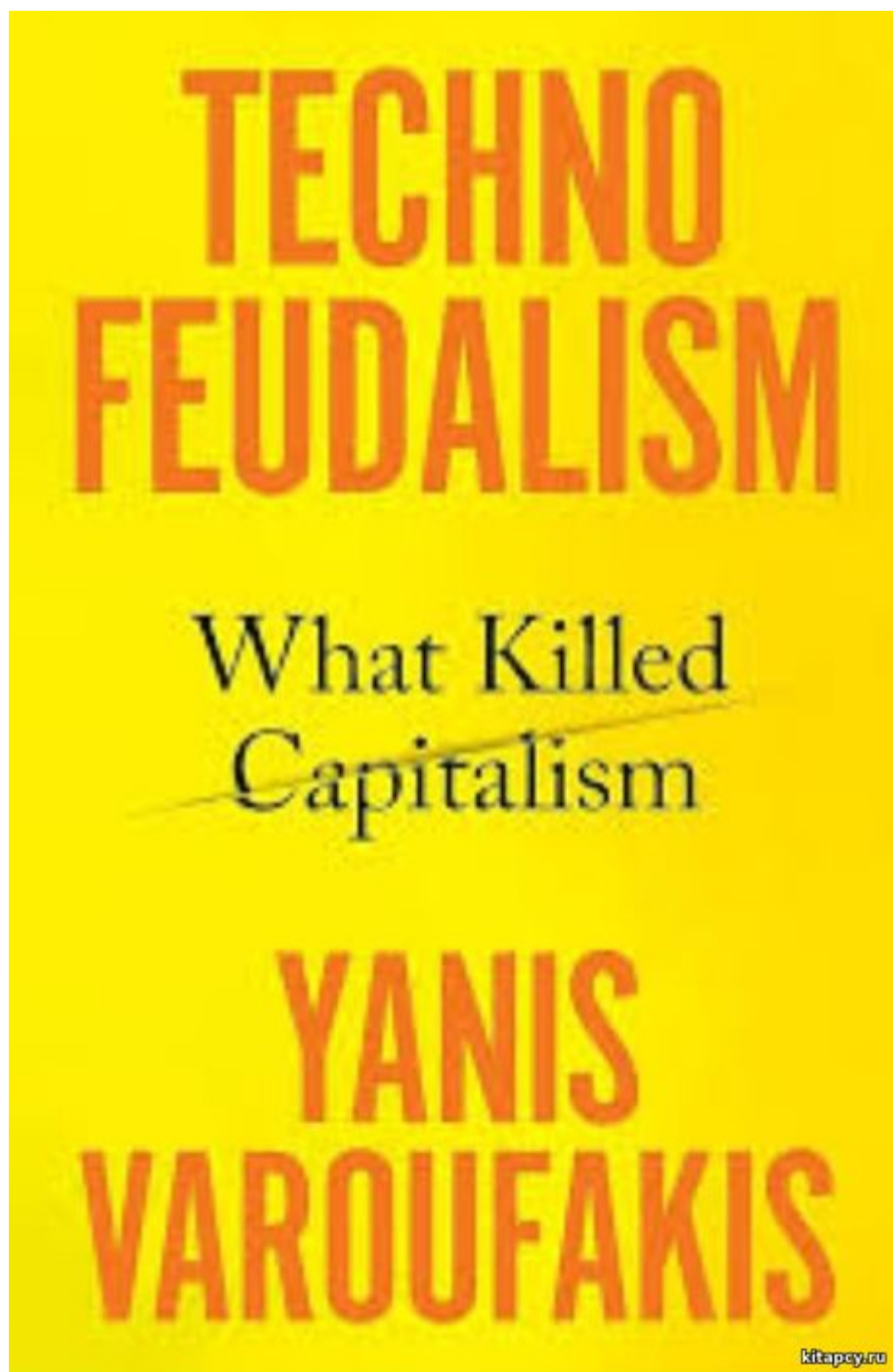
Hem Warufakis hususlaşdyrmaga garşy çykýardy. Aýlyk haklarynyň we pensiýalaryň köpeldilmegini isleýärdi.

Dünýäniň öňdebaryjy ykdysatçylary-da «Gresiýa meýilnamasyny» taýýarlady. Oňlanmady.

Çipras ÝB bilen ylalaşyga geldi, 50 milliard ýewrolyk hususlaşdyрма işini ýola goýdy. Warufakis arzasyny ýazyp, işden gitdi:

“Birnäçe ykdysady krizisleriň öňüni alyp boljak heläkçiliklerdigini pikir edýärler. Bular heläkçilik däl, bular kapitalizmiň netijesi...”

Umuman alanda bergi krizisi däl-de, bank krizisi bardy, meseläni halkyň boýnuna ýüklemek üçin ýalan sözlenýärdi...



* * *

Warufakis «Tehnofeodalizm» (“Techno Feudalism”) atly soňky kitabynda şu günüň sifrowoý döwrüniň jemgyýetçilik, ykdysady, syýasy dinamikalaryny derňedi:

Tradision kapitalizmiň ýerini çaltlyk bilen uly tehnologiki kompaniýalary alýardy: «Kapitalizm öldi. Ondan has beter düzgüne – tehnofeodalizme hoş geldiňiz!»

Tehnofeodalizm uly kompaniýalaryň barha artýan güýji we täsiri bilen häsiýetlendirilen «täze yzagalak jemgyýetçilik düzgünidi...

Tradision feodalizmde jemgyýet esasan pomeşik aristokratlaryň-ýer eýeleriniň we klara garaşly daýhanlaryň arasynda şekillenýärdi. Tehnofeodalizmde bolsa, sifrowoý läheňler-platformalar bu täze feodal düzgüniň baş gahrymanlary bolup orta çykypdy...

Uly tehnologik kompaniýalar giň ulanyjy görkezijilerine we sifrowoý ekosistemadaky häkimiýetleri bilen indi jemgyýeti dolandyryp bilme güýjüne eýedi. Bu tehnofeodal düzgünde dijital platformallar dijital lordlar ýaly hereket edýärdi: Ulanyjy maglumatlaryna gözegçilik edýärdi, sifrowoý ekosistemada kesgitleýli rol oýnap, şahslary bu sanly ekosistema garaşly ýagdaýa getirýärdi...

Warufakisiň pikiriçe, tehnofeodalizm sifrowoý güýç merkezleri jemgyýetçilik deňsizligi çaltlyk bilen artdyrýardy. Uly tehnologiýa şerekerler maglumat görkeziji ykdysadyýetiniň merkezinde ýer alyp, ykdysady sistemana düýpgöter täsir edýärdi we jemgyýetçilik gurluşuny formulirleýärdi. Bulam şahslary sifrowoý lordlaryň hyzmatyna garaşly ýagdaýa getirýärdi...

Uly tehnologiýa kompaniýalaryny barha güýçlendirip, jemgyýeti formulirleýän we şahslary garaşly ýagdaýa getirýän bu feodal dijital düzgünden halas bolmak üçin Warufakis çözgüt teklipe etdi:

– Sifrowoý güýç merkezleriniň gözegçiligini çäklendirmek, raýatlara has köp gözegçilik we aç-açanlyk bermek. Şeýle-de, dijital hak-hukuklar, görkeziji gizlinligi we howpsuzlyk ýaly meseleleri has köp nygtamak...

Yagny:

2024-nji ýylyň kesgitlemesini şular ýaly düşünjeleýin nukdaýnazarlar bilen analiz etmeli.

Mysal hökmünde seretseňizläň:

Bu sanly-feodal lordlara habar we ş.m. mazmun taslaýarysam welin, munuň bilen çäklenmeyärler, «pul bermeseňiz size ýer bermeris» diýýärler! Hakyky feodal eksplutatorçylyk düzgüni...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetisi, 02.01.2024 ý. Publisistika